

Tomasz Siudek

Szkoła Główna Gospodarstwa Wiejskiego w Warszawie

POZYCJA KONKURENCYJNA BANKÓW SPÓŁDZIELCZYCH NA RYNKU FINANSOWYM W POLSCE

1. Wstęp

Problematyką konkurencyjności banków spółdzielczych (BS) na rynku finansowym w Polsce zajmowali się, m.in. A. Alińska, J. Kulawik, E. Tkaczyk, S. Tabor, G. Wójtowicz oraz I. Słomska.

Zdaniem Kulawika, Alińskiej oraz Tkaczyk [1994, s. 10] występowanie konkurencji na rynku finansowym ma pozytywne strony, ponieważ poprawia poziom świadczonych usług oraz umożliwia wybór przez klientów banku lepszego.

W opinii Alińskiej i Kulawika [1995, s. 22] o poprawie konkurencyjności BS-ów decydują: wzrost oprocentowania depozytów, obniżenie oprocentowania kredytów, usprawnienie obsługi klienta, wydłużenie czasu pracy, zróżnicowanie wysokości prowizji i opłat oraz działania reklamowe.

Według Słomskiej [2000, s. 16-17] oferta BS-ów w zakresie produktów i usług jest konkurencyjna w stosunku do oferty banków komercyjnych. Autorka ta uważa, że w wielu przypadkach banki spółdzielcze mają nad bankami komercyjnymi przewagę, ponieważ proces decyzyjny jest u nich zwykle krótszy i elastyczniejszy. Klienci są traktowani w sposób indywidualny i podmiotowy.

Zupełnie odmienny pogląd wyznaje Wójtowicz [1996, s. 18-19], który twierdzi, że BS-y odznaczają się małą konkurencyjnością wobec innych banków. Z jego badań ankietowych wynika, że BS-y były najbardziej konkurencyjne w zakresie udzielania kredytów preferencyjnych, znajomości potrzeb klientów, procedur kredytowych oraz jakości obsługi klientów. Najmniej konkurencyjne zaś były pod względem poziomu oprocentowania depozytów i kredytów bankowych.

Według Tabora [2000, s. 21-23] i Siudka [2004, s. 421-432] banki spółdzielcze w wyniku walki konkurencyjnej z bankami komercyjnymi obsługują coraz mniej zamożne grupy klientów. W efekcie jednostkowe koszty transakcyjne BS-ów ulegają podwyższeniu, co w konsekwencji pogarsza ich pozycję konkurencyjną.

Na rynku finansowym w Polsce pozycję konkurencyjną banków spółdzielczych analizowano w zakresie oferowanych produktów i usług bankowych. W badaniach określono udział banków spółdzielczych na rynku finansowym w zakresie podstawowych produktów bankowych, tj. liczby rachunków oszczędnościowo-rozliczeniowych, kredytów, depozytów oraz liczby wydawanych kart płatniczych.

2. Cel, zakres i metody badań

Głównym celem badań było określenie pozycji banków spółdzielczych na rynku finansowym w Polsce. W pracy autor przeanalizował udziały BS-ów w zakresie głównych produktów bankowych w całym systemie bankowym.

Źródłem danych w analizach były wyniki badań Instytutu Badania Opinii i Rynku Pentor SA prowadzonych w latach 2001-2002. W pracy zastosowano metodę analizy porównawczej. Wyniki badań przedstawiono w formie tabelarycznej i graficznej.

3. Wyniki i dyskusja

3.1. Pozycja banków spółdzielczych na rynku finansowym w Polsce w zakresie liczby rachunków rozliczeniowych

Z badań Instytutu Badania Opinii i Rynku Pentor SA wynika, że w latach 2001-2002 ok. 50% respondentów posiadało rachunek oszczędnościowo-rozliczeniowy. Najwyższe udziały na rynku finansowym w Polsce w zakresie liczby rachunków oszczędnościowo-rozliczeniowych odnotowano w PKO BP (30%), Pekao SA (16-18%) i bankach spółdzielczych (11-12%). Pozostałe banki w większości wypadków zajmowały udziały do 7%. Wysoka pozycja banków spółdzielczych na rynku finansowym w Polsce w zakresie liczby rachunków oszczędnościowo-rozliczeniowych wynikała z bardzo dużej liczby placówek bankowych BS-ów. Banki spółdzielcze posiadały praktycznie w każdej gminie swoje placówki bankowe. Ich rola była bardzo ważna, szczególnie w gminach wiejskich i miejsko-wiejskich, w których banki komercyjne bardzo często nie prowadziły działalności.

Głównymi przyczynami posiadania przez klientów rachunków oszczędnościowo-rozliczeniowych w bankach były: dogodna ich lokalizacja (53-57%), zaufanie (38-39%), szeroka sieć oddziałów (23%), szeroka sieć bankomatów (15-16%), zadowolenie z usług banku (23%) oraz przyzwyczajenie (18-22%).

Zaskoczeniem w badaniach był niski odsetek respondentów, którzy wymienili jako przyczynę posiadania rachunku oszczędnościowo-rozliczeniowego korzystne opłaty i prowizje (7-9%) oraz korzystne oprocentowanie rachunków (5-6%).

W bankach spółdzielczych najważniejszymi motywami zakładania rachunków oszczędnościowo-rozliczeniowych były: dogodna lokalizacja (72-79%), zaufanie (31-35%), przyzwyczajenie (27-31%) i zadowolenie z usług (23-25%). Podobny rozkład odpowiedzi uzyskali w swych badaniach Bryniarska [1999, s. 34] i Karpiński [1999, s. 25-28].

Niekorzystnymi czynnikami zniechęcającymi do zakładania rachunków oszczędnościowo-rozliczeniowych w BS-ach były: brak sieci bankomatów, brak kart płatniczych oraz brak usług przez telefon i Internet. Wymienione usługi związane były z nowymi technologiami informatycznymi, na które pojedyncze BS-y nie mogły sobie pozwolić. Wydaje się, że najlepszym sposobem realizacji tych inwestycji jest dokonanie ich w ramach całego zrzeszenia.

3.2. Pozycja banków spółdzielczych na rynku finansowym w Polsce w zakresie liczby udzielonych kredytów

W zakresie liczby kredytów mieszkaniowych głównymi liderami na rynku finansowym w Polsce były: PKO BP SA, banki spółdzielcze oraz Pekao SA. Zajmowały one w rynku odpowiednio 22-27%, 13-16% i 11-12%. Pozostałe banki nie przekraczały pod tym względem 4%.

W roku 2002 największy wzrost udziałów pod względem liczby kredytów mieszkaniowych w Polsce odnotowały PKO BP SA (5%) i Bank Zachodni SA (3%), natomiast najwyższy spadek zaobserwowano w bankach spółdzielczych (3%).

W latach 2001-2002 dominowały w zakresie liczby udzielonych kredytów samochodowych PKO BP SA (14-15%) oraz Pekao SA (7-10%). Pozostałe banki, w tym banki spółdzielcze, nie przekraczały w rynku 5%.

Liderami w zakresie liczby kredytów samochodowych na rynku finansowym w Polsce były PKO BP SA (14-15%) i Pekao SA (7-10%). Banki spółdzielcze zajmowały piąte miejsce i stanowiły w rynku 5%.

Liderami w zakresie liczby udzielonych kredytów konsumpcyjnych w Polsce były banki spółdzielcze (17-18%), PKO BP SA (16%), Pekao SA (9-11%) oraz Lukas Bank SA (8-9%). Pozostałe banki nie przekraczały 5% udziałów w rynku.

3.3. Pozycja banków spółdzielczych na rynku finansowym w Polsce pod względem liczby lokat terminowych

Pod względem wielkości udziałów w rynku lokat terminowych złotych pierwsze miejsce zajął PKO BP SA (31-34%) oraz Pekao SA (14-16%). Dość duży udział miały banki spółdzielcze (7-8%). Większość pozostałych banków komercyjnych nie przekraczała w rynku 5%.

W latach 2001-2002 największy wzrost udziałów w zakresie liczby lokat terminowych złotych odnotował Bank Zachodni WBK SA (6%), natomiast największy spadek – PKO BP SA (3%).

W zakresie liczby lokat terminowych dewizowych na rynku finansowym w Polsce dominowały Bank Pekao SA (25-32%) oraz PKO BP SA (20-24%). Banki spółdzielcze miały tu znikomy udział w rynku (1-2%).

W 2002 r. największy wzrost udziałów w rynku pod względem liczby lokat terminowych dewizowych odnotowano w Pekao SA (7%), natomiast największy spadek udziałów – w ING Banku Śląskim SA (9%).

W zakresie liczby książeczek oszczędnościowych czołowe pozycje na rynku w kolejności zajmowały PKO BP SA (43-48%), banki spółdzielcze (15%) oraz Pekao SA (13-14%). Inne banki nie przekraczały pod tym względem 6%.

W 2002 r. największy wzrost udziałów na rynku w zakresie liczby książeczek oszczędnościowych odnotowano w PKO BP SA (5%), natomiast największy spadek – w BGŻ SA (3%).

3.4. Pozycja banków spółdzielczych na rynku finansowym w Polsce pod względem innych produktów bankowych

Pod względem liczby zleceń stałych dominowały PKO BP SA (32-34%) oraz Pekao SA (14-18%). Trzecie miejsce zajmowały banki spółdzielcze (6-8%). Inne banki komercyjne nie przekraczały w większości przypadków 6% udziałów w rynku.

W zakresie liczby wydanych kart kredytowych pierwsze miejsce na rynku zajmowały PKO BP SA (26-28%) i Pekao SA (23%).

Banki spółdzielcze stanowiły w rynku tylko 2%. W 2002 r. największy wzrost udziałów odnotowano w PKO BP SA (2%) i Banku Zachodnim WBK SA (2%), natomiast największy spadek w ING Banku Śląskim SA (4%).

Pod względem liczby wydanych kart bankomatowych liderami na rynku finansowym w Polsce były PKO BP SA (21%) i Pekao SA (19%). Zaskoczeniem była trzecia pozycja banków spółdzielczych (10%).

4. Podsumowanie

Podsumowując rozważania na temat pozycji konkurencyjnej banków spółdzielczych na rynku finansowym w Polsce, należy stwierdzić, że pozycja ta była silna.

Pod względem wielkości udziałów w rynku, w zakresie liczby rachunków oszczędnościowo-rozliczeniowych banki spółdzielcze zajmowały 3 miejsce – po bankach PKO BP SA i Pekao SA.

Banki spółdzielcze zajmowały również czołowe pozycje na rynku finansowym w Polsce w zakresie liczby: kredytów konsumpcyjnych, kredytów mieszkaniowych,

kredytów samochodowych, lokat terminowych złotych, książeczek oszczędnościowych i zleceń stałych. Małe znaczenie na rynku odgrywały w zakresie liczby lokat terminowych dewizowych oraz kart kredytowych.

Na lokalnych rynkach finansowych BS-y odgrywały dużą rolę. W wielu gminach były one jedynymi bankami oferującymi usługi bankowe dla społeczności lokalnej. Dzięki gęstej sieci placówek bankowych w większości przypadków spełniały one funkcje banków powiatowych na lokalnych rynkach finansowych w Polsce.

W ujęciu wartościowym udział banków spółdzielczych w rynku usług bankowych stanowił ok. 5%. Dla porównania w krajach Unii Europejskiej wskaźnik ten wynosił ok. 17%, a w krajach o rozwiniętym sektorze banków spółdzielczych (Holandia, Niemcy) udział ten kształtował się na poziomie 30%.

Należy podkreślić, że mimo niewielkiego udziału polskiego sektora banków spółdzielczych w systemie bankowym, obsługuje on ok. 20% wszystkich klientów. Potencjał rozwojowy polskich banków spółdzielczych jest więc bardzo duży.

Literatura

- Alińska A., Kulawik J. *Zmiany organizacji i zasad funkcjonowania spółdzielczego sektora bankowego*, IERiGŻ, Warszawa 1995.
- Bryniarska T.I., *Banki spółdzielcze w świetle teorii rynków kooperantów*, Wydawnictwo Uniwersytetu Opolskiego, Opole 1999.
- Karpiński P., *Na rynku małych firm*, „Bank” 1999 nr 10.
- Kulawik J., Alińska A., Tkaczyk E., *Procesy dostosowawcze banków spółdzielczych do warunków gospodarki rynkowej*, IERiGŻ, Warszawa 1994.
- Siudek T., *Mocne i słabe strony oraz szanse i zagrożenia dla banków spółdzielczych w Polsce*, [w:] *Wpływ integracji europejskiej na przemiany strukturalne obszarów o wysokim bezrobociu*, Wydawnictwo Wydziału Ekonomiki i Organizacji Gospodarki Żywnościowej AR, Szczecin 2004.
- Słomska I., *Stalowowolski pomysł na rozwój*, „Bank” 2000 nr 2.
- Tabor S., *Marginalizacja czy rozwój*, „Bank Spółdzielczy” 2000 nr 3.
- Wójtowicz G., *Siła słabszych*, „Bank” 1996 nr 5.

COMPETITIVE POSITION OF COOPERATIVE BANKS ON THE FINANCIAL MARKET IN POLAND

Summary

In this paper the author presents shares of the cooperative banks on the financial market in Poland in terms of basic bank products. The obtained results indicate that the cooperative banks have taken dominant market positions in respect of the numbers of: consumer loans, home loans, car loans, term deposits in Polish zlotys, savings books and recurring payments. On the other hand, those banks' role on the market was relatively small in respect of the number of term deposits in foreign currencies and credit cards.